

Okouzující umělkyně s mimořádným hlasem více než třicet let zosobňuje symbol svého rodného Portugalska. V roce 1986 začala působit ve skupině **Madredeus**, se kterou nahrála devět alb. Chuť se rozvíjet ji dále vedly k sólové tvorbě, vydala například

O Mistério

nebo novější album

O Horizonte

. Tvořit dvouhodinový a velmi živý rozhovor s touto osobností bylo potěšením ucha, mysli a tajemné smyslnosti.

Pojďme si připomenout, že jste s Madredeus zpívala dvacet let, po celém světě bylo prodáno přes pět milionů nahrávek. Začala jste s nimi spolupracovat v sedmnácti letech?

Ano, ale první koncerty byly v Porto a také v Lisabonu, odkud jsme všichni pocházeli. To bylo v dalším roce, bylo mi osmnáct. Kapela vznikla přirozeně z přátelských setkání, bavilo nás to. Neměli jsme moc koncertů, ale ty, které proběhly, byly velkou slavností, protože taková kapela v Portugalsku nikdy nebyla. Diváci i kritici nás dost podporovali a nadšení diváků rostlo. Brzy jsme díky tomu mohli dělat hudbu profesionálně. Po třech letech jsme nahráli první album, které bylo spíš záznamem zkoušek. Nahrávali jsme ve starém kostele, všechno bylo velmi neobvyklé. (smích) Pak přišlo druhé album, nahrané ve studiu. To nám otevřelo možnosti koncertování po Portugalsku i v zahraničí. V italské Bologni jsme vystupovali ještě předtím, než album vzniklo. Byli jsme tam deset dní a koncertovali, prezentovali se tam mladí umělci z mnoha zemí Evropy.

To musela být skvělá zkušenost. Byla jste nervózní, když jste šla na pódium?

No, já jsem bojovala s nervozitou celou dobu. (smích) Vlastně jsem před vystoupením pořád nervózní, ale tehdy vše bylo tak náhlé, byla jsem nepřipravená ve smyslu hlasového tréninku. Ani hudební školení nebylo dostačující. Měla jsem povědomí o hudbě a lekce klavíru i flétny. Nebyla jsem ale připravená na to být zpěvačkou a ani jsem neměla žádné naděje. Pro mě to všechno bylo velkým překvapením.

Ráda bych zmínila film Lisabonský příběh, ve kterém jste hrála. Vznikl v roce 1994 a vám bylo dvacet pět. Jaké bylo natáčení?

Moc zajímavé. Ten rok byl Lisabon vyhlášen městem kultury a oslovili pana Wenderse, aby vytvořil dokument. Chtěl použít naši hudbu. Pozvali jsme ho k poslechu nových písní, připravovali jsme se na nahrávání alba, které pak vydalo EMI po celém světě. Jemu se líbily a rozhodli jsme se natočit dvě alba –

O Espírito da Paz

a soundtrack. Nakonec vznikl o Lisabonu film, ve kterém jsme i hráli. Nečekala jsem to, ale byla

to pro mě pocta. Jsem fanouškem filmů Wima Wenderse. Mám ty nejhezčí vzpomínky a vždy budu mít v paměti krásné záběry Lisabonu s hudbou Madredeus, které jsem byla součástí, což je prostě úžasné.

Sólovou dráhu jste začala nějakou dobu po Vašem odchodu z Madredeus. Když jsem poslouchala alba O Mistério a O Horizonte, zaujala mě jejich atmosféra. Působí jako film, vyvolává obrazy. Inspirovala Vás zkušenost s natáčením filmu?

Ano, děkuji, to je hezké vědět, že vnímáte mou hudbu vizuálně. Má hudba není přímo inspirovaná Lisabonským příběhem, ale když zpívám, poslouchám nebo tvořím hudbu, vždy mám různé představy. Pro mě má hudba velkou spojitost s obrazy a barvami, s filmem i malbou. Jde vlastně o takovou emocionální krajinu, jestli víte, co tím myslím. **Ano, naprosto. Malujete?** (smích) Baví mě kreslit. K malbě mám silný vztah. Vytvořila jsem jeden obraz, který mám doma. (smích) Často myslím na to, že bych ráda malbu víc prozkoumala.

Souhlasím s Vámi, že hudba a vizuální umění mají k sobě blízko. Asi i proto Vaši sólovou kariéru pokládám za působivou. Vnímáte Vaše album O Mistério jako Váš debut, ačkoli jste nahrála již mnoho alb? Toto album má ohlasy i u nás, stejně jako hudba Madredeus.

Ano, je to pravda. Doufám, že vám jednou v Praze zazpívám, měla bych velkou radost. Ani s Madredeus jsme v Čechách nikdy nebyli.

Rádi budeme hledat možnosti, abychom Vás u nás mohli přivítat. Teď tedy k albu O Mistério. Zajímavostí je, že jste s kapelou nahrávali v klášteře Arrábida v Portugalsku. Co Vám to místo přineslo?

Arrábida

je jedinečné a moc krásné, silné místo, které jsme do té doby hledali. Je to chráněná krajinná oblast v kopcích u oceánu. Mohli jsme si odpočinout od okolního světa. Rádi věnujeme pozornost jen hudbě, tím se dostáváme hlouběji k sobě. Když píšu, je pro mě důležité být v tichu a kontaktu se svými myšlenkami, které chci vyjádřit. Nebo když jsme s muzikanty, zkoušíme celé dny, jen s pauzami na jídlo. S konventem Arrábida ze 16. století jsme byli všichni nějak spojeni. Vzali jsme hudební materiál a pobýli tam měsíc. V průběhu nahrávání jsem psala velkou část textů, což bylo zajímavé (úsměv), psala jsem totiž poprvé. (smích) Důvěřovala jsem a proběhlo to v klidu. Bylo to úžasné. Novou desku

O Horizonte

jsem tam nenahrávali, ale také jsme byli měsíc spolu.

O Horizonte jste nahrávali v Lisabonu?

Ano, ve studiu v Lisabonu, kde jsme zvyklí pracovat denně.

Ve Vaší hudbě cítím spojitost s přírodou, oceánem. Čerpáte také z osobních zkušeností?

Má hudba je velmi osobní, ale ne autobiografická. Vnímám, že jsem spojená s přírodou a se vším okolo nás. Opravdu si vážím života, jsem vděčná, že jsem naživu. Život je obrovská a výjimečná zkušenost.

Je to z Vaší hudby cítit.

Věřím, že jsme všichni propojeni a součástí jedné podstaty. Jsme jen různými projevy této existence. Jsme spojeni se vším víc, než si dokážeme představit, a jsme velice zodpovědní za to co říkáme, co děláme, za sebe navzájem. Hudba a slova, které tvořím jsou vyjádřením tohoto základního pocitu. Pak také vyjadřuji mé okouzlení přírodou, stromy, květinami, zvířaty, lidmi. Tím vstupujeme do obtížného tématu, protože my jako lidé máme komplexní povahu. Můžeme být buď úžasní a projeviti sami sebe v té nejtvořivější podstatě, udělali jsme v průběhu historie spoustu pokroků ve smyslu boje za lidská práva a důstojnost, ale také po staletí vidíme, že opakujeme stejné vzorce a chyby. A to bolí. (smích) Proto má pro mne hudba spojitost s vnímáním té nesmírné hodnoty života a toho, že můžeme být ve vztahu se sebou navzájem. Také vnímám ten dlouhodobý boj za svobodu a zdroje na planetě, ale přitom planetu ničíme, a ničíme se navzájem. To je nepřijatelné. ***V Portugalsku mi mnozí potvrdili, že situace u Vás je podobná jako v České republice. Lidé často ztrácí důvěru a nemají moc sil aktivně bojovat za správné věci. Co s tím můžeme dělat?***

No, myslím, že to musí být nepřetržitá snaha. Vše začíná výchovou a vzděláním. Každý by měl mít přístup k základním věcem, kvalitní výchově a vzdělávání, informacím. Být svobodný ve smyslu možnosti poznání světa a sebe sama. Jedna z věcí, která nás zastavuje, je chamtivost. Tu často vidáme u lidí, kteří mají finance a moc. Přesto chceme víc, což pochází ze strachu. Je to nejhorší stopa lidstva. Svět, ve kterém jsme se narodili, je naprosto dokonalý a je tu pro každého dostatek. Musíme mít povědomí o naší zodpovědnosti a dopadu, který mají naše slova a činy. Když opravdu víme, co děláme, odkud jdeme, tak si můžeme společně vážít života. Musíme nenásilně bojovat za svá práva, ale co víc, musíme bojovat za své povinnosti, jako třeba portugalský spisovatel José Saramago, nositel Nobelovy ceny. Snaha dosáhnout prohlášení lidských povinností pokračuje.

Nemůžeme jen sedět a čekat. ***Dobře, že mluvíte o snaze a růstu, protože když jsem poslouchala Vaši hudbu, vnímala jsem v ní dozrávání. Svou inspiraci a dokonce emoce rozvíjíte. O Mistério je víc o saudades (portugalský výraz pro nostalgickou melancholii), ale nová deska O Horizonte má v sobě naději. Naděje je hodnota, kterou chcete předávat lidem? Víru, že věci je možné změnit?***



Ano, nepochybně, děkuji. (úsměv) Mám jednu píseň nazvanou *Naděje (A Esperança)*. Nemůžeme věci změnit hned ze dne na den, ale naše konání má vždy dopad a tomu musíme věřit. Víme, že to možné je. Vždy myslím na Mahátma Gándhího, který nenásilně bojoval za nezávislost Indie, jeho příklad je obrovský. Je tolik lidí, kteří pro nás bojovali a zaplatili životem. Důležité je nevzdat naše ideály a snahy. Je vlastně jednoduché dosáhnout štěstí, ale často od toho utíkáme. Žijeme v době, kdy jedinou hodnotou, která se cení, jsou peníze.

To je tedy důvod proč zpíváte o naději. Vychází to také z Vašeho osobního života?

Ano, bez pochyb. Naději je těžké udržovat v každodenním životě. (smích) Máme tolik výzev a často dáváme energii věcem, které jsou naprosto zbytečné. Nejsme schopni se soustředit na nejzásadnější věci, kterých je opravdu málo. Nejdůležitější je mít co jíst, být chráněn proti zimě, mít domov, milovat a být milovaný. I své dceři jsem říkala, jak je důležité mít opravdové přátele a respektovat se navzájem. Je to z nejrůznějších důvodů někdy obtížné. Ale pořád mám naději, že máme každý v sobě něco, co je posvátné, a to se nikdy neztratí, pokud jsme v opravdovém kontaktu s ostatními.

Mluvíte o zodpovědnosti, tak se Vás ráda zeptám na píseň Svoboda (Liberdade). Myslíte si, že lidé v Portugalsku jsou schopní vzít na sebe zodpovědnost, kterou svoboda a demokracie přináší?

Napsala jsem tuto píseň přesně proto. Svoboda v naší zemi je celkem nedávná.

Revoluci jste měli 25. dubna 1974, že?

Ano, a samozřejmě je svoboda vždy relativní. Myslím, že jsme se narodili proto, abychom ji hledali. Každý z nás přichází na svět za určitých okolností, takže nejsme nikdy úplně svobodní, a jsou lidé, kteří se narodili v opravdu těžkých podmínkách. My jsme také za tyto lidi zodpovědní. Napsala jsem tu píseň proto, že si musíme připomínat fakt, že svoboda není něco, co jsme dobyli a co už máme. Když ji nebudeme hájit, zmizí. Mnoho lidí nevolí, protože ztratili důvěru. Musíme si pamatovat, že svoboda je dynamický proces přijímání zodpovědnosti. Portugalská revoluce byla nádherná, byli tam sice vojáci, ale ne násilí z jejich strany. Lidé se na to připravovali. Prezident se ukrýval v Quartel do Carmo a lidé čekali, že kapituluje. V ulicích se prodávali květiny, a lidé je začali dávat vojákům.

To byly Vaše slavné červené karafiáty? Když jsem studovala v Portugalsku, viděla jsem je všude ve vitrínách.

Karafiáty, přesně. Lidé je pokládali na zbraně, a místo krve jsme měli květiny, to bylo tak poetické. Když lidé získali svobodu, udělali mnoho chyb, protože na ni nebyli připraveni. Ale jedna skvělá věc v Portugalsku zůstala. Každý rok tento den slavíme a reflektujeme, jak důležité je mít svá práva, hájit je a sebe navzájem. Máme hodně co zlepšovat, a postupně se zlepšujeme. Musíme ale v Evropě velmi vážně diskutovat jak o ekonomické situaci, tak imigrační politice.

Překvapila mě píseň Exodo, a byla jsem potěšená, že jste se tohoto tématu dotkla. Je

třeba diskutovat jinak, než bylo v médiích donedávna prezentováno. Píseň je silná a není tolik melancholická nebo dramatická, jako spíš hravá a plná naděje.

Ano, to je pravda! (smích) Musí být plná naděje, to je to jediné, co máme. Od začátku se píseň jmenovala

Exodus

. Chtěla jsem mluvit o tom pocitu, který musí být strašný. Lidé prchají z místa kam patří, jdou bez cíle, nikdo je nechce přijmout. Když jsem tu píseň psala, akorát přišla krize. Je hrozné, co se děje. Uprchlíky nemůžeme nazývat imigranty. Představila jsem si, jaký to musí být pocit, muset odejít, nevědět jestli se vůbec domů vrátím. A pokud se vrátím, tak jestli tam bude můj dům. Píseň má tři části. První melancholická popisuje přechod přes poušť, moře, různé horizonty. Pak jsem myslela na to, jak mohou přežít. Jejich paměť je snad semínko naděje.

Vaše země byla odedávna křížovatkou různých národů. Jak Portugalci vnímají současnou situaci?

Naše historie je dlouhá a Portugalci jsou otevření, ale i tak se u nás objevují předsudky. Procházíme obtížnou ekonomickou situací, lidé mají tendenci myslet si, že nejprve máme chránit naši situaci, a pak přijímat ostatní, což také chápu. Je to asi stejné jako v jiných zemích, jen jemnější co se týče emocí. Je tu pár lidí ze Sýrie, kteří se dobře integrovali. Pak je tu ještě téma imigrantů, kteří sem přicházejí za prací a dělají to, co naši lidé nechtějí dělat za nízký plat. Musíme na našich představitelích požadovat transparentní diskusi a řešení problému běženců a ekonomické situace.

Co Vám pomáhá udržet si naději? Rodina, hudba, zpěv, relaxace?

No, všechny ty věci, co jste zmínila, mi pomáhají. Také mě baví poslouchat hudbu.

Jaká hudba se Vám líbí?

První věc, kterou udělám každé ráno při přípravě snídaně je, že si zapnu rádio. Vyrostla jsem v tom, moje matka měla a má neustále zapnuté rádio (úsměv). Naše stanice jsou ale zahlcené hity v angličtině já ani nevím od koho, které jsou stejné na celém světě. Nelíbí se mi to. Mám ráda třeba U2, ale i jazz, Duke Ellington, Cole Potrer, Ella Fitzgerald, Louis Armstrong, portugalskou hudbu, Zeca Afonso, Amália Rodrigues, Fausto.

Ve Vaší hudbě jsou slyšet mnohé žánry, včetně rocku, afrických rytmů i arabských vlivů. Je to proto, že máte ráda rozdílnou hudbu, nebo Vaši kolegové mají různé zkušenosti?

Je to obojí. Baví mě pestrost a s kolegy si vyměňujeme zkušenosti a experimentujeme. Základ v kapele jsem vždy já, perkusista a kytarista Rui Robato, který se podílí se mnou na produkci, a také Óscar Torres na kontrabas. Spolupracujeme deset let a baví nás to. Všechnu hudbu tvoříme my tři, až pak zveme další muzikanty, kteří se mění. V Portugalsku je těžké se hudbou uživit.

Chápu, u nás je to podobné. Máte nějakou zkušenost s hádkami mezi hudebníky?

Ano, samozřejmě. Hledáme trpělivost a cítíme respekt k sobě navzájem a rozvíjíme vztah, který roste díky lásce k muzice. I když vedu kapelu a udávám směr, jsem otevřená k jejich názorům, a ani mé poslední slovo nebývá konečné. (smích) Takže hádky se už nestávají, protože jsme si toho vědomi.

V hudbě používáte elektroniku a zvuky. Nahráváte je sama, nebo pracujete s programy?

Využívám zvukovou banku, spolupracuji se zvukařem António Pinheiro da Silva. Hledala jsem zvuky, které jsem měla v představě, a vybírali jsme spolu. To mě baví.

Když jsme mluvily o různých problémech ve světě, vzpomněla jsem si na píseň Večer (Entardecer). Působí na mě jako klidná modlitba, ale zároveň naléhavá.

To je krásné, že ji vnímáte jako modlitbu. (úsměv) Není to modlitba v tom pravém významu, ale v určitém smyslu má hudba může být modlitbou, to je pravda. Když tvořím, rozjímám, cítím vděčnost za to, co mám. Hledám naději, abych nevzdávala věci, protože když se člověk podívá kolem sebe, vidíme tolik hrůz a strachu. Musíme věřit.

Entardecer

je skladba o prostých každodenních věcech (smích). Miluji večer, moment, kdy vidím poslední paprsek slunce. Život se v tu chvíli pozastaví, vstupujeme do jiné dimenze ticha. Máme mimořádnou možnost si odpočinout, potkat sebe sama. V noci jsme s těmi nejbližšími, sdílíme zkušenosti, které jsme ve dne zažili. Je to rituál, můžeme se rozloučit s uplynulým dnem, doufat v den další. Můžeme být spolu v intimních chvílích, nebo sami se sebou a našimi nejosobnějšími myšlenkami.

V některých Vašich písních jsou slyšet až rituální bubny. Pracujete s nimi spontánně?

S rytmy pracuje hlavně Rui Robato. Naše spolupráce je přirozená, začínáme pracovat s krátkými hudebními frázemi. Může to být rytmus, harmonie nebo melodie hlasu. Když nás fráze zaujme, opakujeme ji, začínáme ji rozvíjet.

Písně tedy vznikají z improvizace?

Na začátku ano. Každý může přijít s nápadem, a když nás zaujme, pokračujeme v improvizaci. Mnohé písně začaly melodií hlasu, jako právě

Exodus

a

Večer

. Další písně začaly kytarou, na kterou hrál Rui, nebo Óscar na basu.

Souzníte. Také album O Horizonte je propojené, jde o celý koncept.

Přesně, děkuji, je to úžasný způsob práce. Trvalo to dlouho, ale je zajímavé to sledovat v průběhu času, jak se víc poznáváme. Víme, jakou hudbu chceme dělat a ve svých zkušenostech jdeme hlouběji.

Kořeny máte v Portugalsku. Narodila jste se v Lisabonu, bydlíte tam? Zajímá vás, jaké kultury máte ve svém rodě?

Už v Lisabonu nebydlím, tři roky žiji ve městě Almada. Jsme jeden z nejrozmanitějších národů, naše krev je smíchaná víc, než si dokážeme představit. Jsem si jistá, že v naší rodině máme nějaké muslimské nebo židovské předky. (smích) Chtěla bych to vědět, jsem zvědavá, ale zatím jsem tak neučinila, tak možná zas tak zvědavá nejsem. (smích)

Viděla jsem videoklip Horizonte. Je tam jeden zajímavý symbol – zdobená pokladnice, kterou otevíráte. Souvisí její tajemství s Vaší osobní nebo kulturní historií?

To je krásné, že jste si toho všimla. (smích) Možná symbolizuje i to, že vše co v životě potřebujeme, se může vejít do jedné bedýnky. Pokladnice může obsahovat nejdrahocennější věci, tajemství, myšlenky, to, jak je pro nás důležité pečovat o prosté věci. (smích) Víte, tolik let cestuji, a nesnáším balení zavazadla. Jeden z nejšťastnějších momentů je, když si sbalím, a jsem připravená na cestu.

Nejsem pak víc než ta bedýnka a všechny bohaté zkušenosti, co mám. ***Jak se Vám daří propojit cesty s vaší rodinou?***

Není to jednoduché. Život je vždy výzva a vychovávat dítě obzvlášť. (smích) Dceři už bylo osmnáct, žije se svým otcem, se kterým nežiji přes deset let. V těhotenství jsem projela osmdesát koncertů a první rok jejího života se mnou projela také osmdesát koncertů po celém světě. (smích) Pak už to nebylo pohodlné, obě jsme čekaly na chvíli, kdy budeme spolu, nemohla jsem se soustředit. Vnímala jsem, že to k ní není fér. To jsem byla v Madredeus a patnáct dní měsíčně jsme cestovali. Polovinu měsíce jsem byla s ní a věnovala jí každou chvíli naplno.

To musela být výzva, chtěla jste cestování a zpívání nechat?

Cestování bylo samozřejmě mnohokrát velmi únavné a těžké, především prvních deset let, kdy to pro mě bylo nové. Teď si to stále více užívám.

Máte nové nápady a materiál, nebo stále žijete albem O Horizonte?

Žiji tímto albem, ano. Rozvíjím také nové aranže portugalských písní, které bych chtěla nahrát, ale nevím jestli teď. Mám nové nápady, je ještě na to brzy a teď chceme hlavně koncertovat. (smích)

Je ještě něco, co byste chtěla sdělit českým fanouškům?

Především bych určitě moc ráda přijela, byla bych šťastná, kdybych měla možnost zazpívat vám v Praze. Je to tak krásné město, a jsem fanoušek Kafky. (smích) A hlavně opravdu moc děkuji za tento rozhovor. Bylo to milé, a opravdu zajímavé, protože jsme tak daleko a bez osobního kontaktu to nikdy není jednoduché. Přesto jsem měla pocit, že mi opravdu rozumíte a mou hudbu jste poslouchala s velkou pozorností. To je pro mě velká pocta, děkuji.

To pro mě je opravdová pocta si s Vámi povídat. Věnovala jste mi tolik času, vážím si toho. Děkuji mockrát.

Děkuji také.

Rozhovor vedla a z angličtiny a portugalštiny přeložila Milli Janatková
www.millijanatkova.com